

KNIHOVNA BEZ BARIÉR

Článek je skrátenou verzí příspěvku **KNIHOVNA PRO VŠECHNY** aneb **Kšaft odcházející matky Zlaty Houškové** ze zborníka konference Knihovny současnosti 2012.

V knihovnách je pro potenciální uživatele mnoho bariér. Týkají se prostoru, dopravní dostupnosti, parkování, orientace, vnitřního vybavení a zařízení, ICT, designu, pohodlí, studijních prostorů, fondů, služeb, provozní doby, webových stránek i dalších oblastí; a jsou také bariéry – možná ty nejpodstatnější – v nás samých. Musíme udělat vše pro jejich odstranění.

Bezbariérovost knihovny lze chápat vůči majoritní společnosti, pak jde o odstraňování bariér, které činí naši knihovnu nepřítelivou či nepohodlnou pro lidi, kteří k nám chodit mohou, ale nechtějí, nebo jde o odstraňování bariér, které činí knihovnu nevyužitelnou, nedosažitelnou, nedostupnou pro menšinové potenciální uživatele. Těmto lidem **rovný přístup** ke službám knihovny většinou neumožňujeme, byť nám to přikazuje knihovní zákon. Málokdy si totiž připouštíme, co ve skutečnosti rovný přístup znamená: možnost využít stejných služeb, stejné nabídky alternativní přijatelnou cestou. Tuto barierovost svých knihoven si většinou uvědomujeme, vztahujeme ji zvláště k lidem se zdravotním handicapem; naopak bariéry směrem k majoritě obvykle nevnímáme. Přitom ani těch není málo. Všechny se samozřejmě netýkají všech knihoven nebo všech lidí; některé jsou podstatnější, jiné okrajové; některé odradí od knihovny úplně, jiné jen zabrání delšímu pobytu v ní; s některými se (v současné době) nedá nic dělat, jiné jsou odstranitelné nebo alespoň zmírnitelné, pokud si je přiznáme. Tady jsou některé z nich.¹

Umístění je první bariérou, pokud knihovna neleží v centru obce nebo není vhodně dopravně dostupná. Nejde o centrum historické, ale o centrum společenské a komunikační; výborné je umístění v blízkosti institucí, kam lidé musí opakovaně chodit nebo které vyhledávají (tržnice, supermarkety, obchodní centra; často používané stanice městské hromadné dopravy, úřady...). Vhodné ovšem nejsou nejživější křižovatky nebezpečné pro děti, staré lidi a některé zdravotně handicapované. Tuto bariéru lze odstranit pouze v dobách výstavby nové budovy či stěhování knihovny. Jde o překážku mimořádně vážnou a je třeba se průběžně zabývat alespoň její částečnou kompenzací: prosazením vhodné dopravy, kombinací více komunikačních bodů knihovny, dodáváním služeb do domu, **intenzivnějšími elektronickými službami** a také propagací, PR a marketingem služeb.

Dopravní dostupnost. Ve větším městě není ani centrum pro všechny potenciální uživatele ideálním řešením. Ke knihovně by se **každý** obyvatel měl dostat nejpozději do 15 minut – pěšky nebo hromadnou dopravou, jezdící ovšem v intervalech minut... Je knihovna tak důležitou institucí, že u ní byla zřízena stanice autobusu (tramvaje, trolejbusu...)? Ne? Proběhla zásadní jednání? Vyjádřili se uživatelé knihovny? Proč ne?

Městský orientační systém. Pokud knihovna právě není unikátní a nezaměnitelnou budovou, ikonou města, jak ji řeší městský orientační systém? Jsou na všech důležitých místech směrovky ke knihovně? Nelze zabloudit, minout (= naštvat se, a tudíž nepřijít podruhé)? Co nám brání prosadit vedle všech výsostně důležitých ukazatelů, směrovek a nápisů do obecního orientačního systému i knihovnu? Je název/symbol/poznávací znamení knihovny vidět na desítky metrů daleko, nebo se na budově krčí nápis, který bez brýlí ani nepřečteme? Ukažme všem, kteří k nám dojdou náhodou, **TOHLE JE KNIHOVNA!** Tato překážka je odstranitelná mnohem snáze, i když samozřejmě bez vyjednávání a námahy to také nepůjde.

Parkování. Člověk počátku 21. století je zhyčkaný a pohodlný. Nenechá si diktovat způsob dopravy. Chce u nás být rychle, komfortně. Jak jsme připraveni, pokud jde o parkování osobních aut, motocyklů, jízdních kol? Parkoviště na 2 000 kol u Městské knihovny v Amsterdamu pro nás budiž vzorem toho, jak odstranit tuto bariéru. Někteří potenciální uživatelé (a nejen s postížením pohybového aparátu) k nám bez možnosti zaparkování vozidla v bezprostřední blízkosti nikdy nepřijdou; (nejen) trvalý nárůst motorových vozidel mluví jasně. Někde se řeší obtížně, jinde se prostě jen neřeší. Kompenzace je možná obdobně jako v případě umístění knihovny.

Zvuková signalizace vnější. Pokud jde o nalezení či dostupnost knihovny, je pro zrakově handicapované bariérou také absence zvukové signalizace, která je upozorňuje na to, že se ocitli před knihovnou. Počet knihoven, které tuto bariéru odstranily, nepřesáhne v ČR třicítku.

Vstup do budovy. Dosáhneme na kliku i my, kteří jsme (ještě) moc nevyrostli nebo sedíme na vozíku? Možná máme ruce, které při nejlepší vůli nestisknou kliku nebo nemáme dost sil zatáhnout/zatlačit na důstojné a těžké dveře, aby se otevřely. Vše odstranitelné bariéry! Jak překonat schodiště, když nemohu chodit, když musím nést v ruce své malé dítě, když už nemohu pořádně ohýbat kolena, když po operaci nesmím vyvíjet žádnou námahu? Schodiště je překážkou pro mnohem více lidí, než se domníváme. Máme nájezdni plošiny, samohyby, výtahy do všech veřejně přístupných prostor knihovny? Nelze přece někoho diskriminovat tím, že se dostane jen k části služeb... Jsou i lidé s pohybovým problémem, kteří výtahy z mnoha důvodů nesnášejí. **Eskalátor** v knihovně je možná řešením právě pro ně. Nemusí chodit a nejsou odkázáni na klaustrofobickou místnostku, která letí nebo padá bůhvíkam. Pojízdné schodiště láká k cestě za další lákavou nabídkou knihovny. Ani eskalátor není jistě řešení pro všechny, někdo se bez výtahu neobejde; ideální je tedy kombinace všech tří komunikačních cest. Řeší se velmi obtížně – při rekonstrukcích, nových výstavbách, dostavbách a dalších menších stavebních akcích; někdy však

¹ Vše, co bude dále na toto téma řečeno, se týká různých knihoven v různé míře; autorka proto prosí, aby byl takto její příspěvek vnímán.

nečekaně snadno, pokud jde o nájezdy pro vozíky, které využijí i huře pohybliví starší či nemocní čtenáři, maminky s kočárky i v chůzi ještě nejistí uživatelé oddělení pro děti. Je vstupní prostor dost velký pro manipulaci s vozíkem či zaparkování kočárku, zvláště přijede-li jich víc? A ještě – máme vnitřní zvukovou signalizaci pro nevidomé, chytré navigování ve výtahu, které sdělí, v kterém patře jsme i co v něm nalezneme?

Orientační systém. Jaký je náš vnitřní orientační systém? Cedule? Jaké? Ve správně kontrastních barvách? Ve správné výšce? Hned od vstupních prostor? Napsali jsme na ně, zda a kde je WC pro fyzicky handicapované? Jsou psány ve všeobecně srozumitelných pojmech či dokonce v jasných ikonách? Ocení to cizinci, lidi s mentálním handicapem, prelingválně neslyšící i všichni nejistí a nervózní. Je orientační systém také zvukový? V Braillově písmu? Uspokojí nevidomé, slabozraké a starší návštěvníky? Je barevné řešení vhodné pro barvoslepe? Máme pro ty, kteří už běžné písmo vůbec nečtou, digitální orientační systém s velkou obrazovkou/obrazovkami? Inspiraci budí např. knihovna v Delftu (Nizozemí), v níž se lze inspirovat i k využití barvy jako jednoduchého orientačního principu. Ve velké knihovně máme jistě i recepci ve vstřícným profesionálem, který je připraven posunout uživatele či návštěvníka dál ke kýženému cíli... Myslíte, že jde o bariéru nedůležitou? Naopak! Osobně patřím k lidem, kteří do instituce, v níž bloudí, vejdou, jen pokud musí.

Vnitřní vybavení. Volným vstupem nebo dveřmi otevírajícími se automaticky (zvuková signalizace pomůže) vcházíme do vzdušných prostor knihovny (řadě lidí vadí zatuchlý vzduch, různé pachy, stísněné prostory). Lze knihy vrátit hned u vchodu, pokud spěcháme? Můžeme využít knižní box nebo „otvor ve zdi“, který automaticky vrácené výpůjčky přijal a vystavil stvrzenku? Možnost automatického vrácení – obvyklá na západ, sever i na jih od našich hranic – zvyšuje komfort pro netrpělivé či spěchající klienty! Zdalipak regály totálně neucpaly prostor? Mají volná „záda“ a umožňují rozhled po knihovně (opticky zvětšují prostor)? Nejsou plné k prasknutí (maximálně do dvou třetin)? Dosáhne nevysoký člověk bez námahy do nejvyšší police? A co vozíčkář? A malé dítě? Nepřelomí se stařenka v kříži, aby si vybrala z police spodní? Lze se blízkostí regálu **pohodlně** posadit s knihou? Je kam odložit hromádku vybraných knih? Neunavil se čtenář přenášením hromady těžkých knih k výpůjčnickému pultu? Mohl si půjčit automaticky bez čekání (mnoho lidí nesnáší fronty)? Někteří klienti ovšem chtějí být obslouženi živým člověkem. Je ho vidět? Nesedí za vysokou bariérou umného výpůjčnického pultu, kam oko méně vzrostlých nedohlédne? Je u nás uživatel v rovnoprávném postavení? Nebo knihovník sedí a klient za pultem **MUSÍ** stát? Líbí se nám něco takového v bance, v pojišťovně, na úřadě? Navíc pro někoho to bez židle prostě nejde – nemusí mít jen fyzický handicap, ale také problémy se srdcem, s páteří, momentální slabostí nebo prostě jen s věkem svým či dítěte v náručí. A ještě: vše, co bylo řečeno o orientačním systému v knihovně, platí také o orientačním systému ve fondu! Možná nám tyto bariéry připadají nepodstatné, ony ale bezprostředně souvisí s tím, jak se u nás klient cítí. A kdo by chodil tam, kde se cítí špatně...

Místo k pobytu, prostředí, krása, design. Naše nabídka pro příjemně a komfortně strávený volný čas, naše otevřená náruč! Je u nás v knihovně krásně? Líbí se tu nám, nebo našim uživatelům? Zjišťujeme to? Pracujeme s odborníky na krásu (designéři, architekti, studenti výtvarných škol)? Umožňujeme uživatelům zpětnou vazbu? Řídíme se podle ní? Mnoho lidí jistě přijde s konkrétním cílem a nevěnuje pozornost okolí. Ale nejméně stejné množství si vybírá, kde stráví svůj volný čas. Upřímně: chodíte opakovaně do restaurací, kde se Vám nelíbilo, pokud nemusíte? A co knihovna? Nemáme stoleté, ne moc čisté koberce, socialistické odrané PVC, potřhané potahy na židlích, směškový nábytek ze sedmdesátých let? Nemáme prostory přečpané artefakty svědčícími o naší osobní kreativitě a zručnosti (hlavně na nic krásného nezapomenout!)? To všechno jsou bariéry pro velkou část „designové generace“, především pro mladé, ale také pro lidi s vytříbeným vkusem. Chceme je v knihovně? Sbírky, soukromé fetiše a rukodělné výtvoří patří do soukromých prostor nebo na speciální výstavy; do veřejných prostor knihoven však nikoli. A i to největší umění lze akceptovat jen v míře, která nezmění účel veřejného prostoru ve skladiště. Navíc toto vše je opravdový problém pro lidi, kteří se v prostoru huře pohybují (nevidomí, někteří lidé s tělesným handicapem, senioři s holemi či chodítka, ale i „akční“ děti). Svět deček, váziček, sošek i obřích květin (o prachu a alergiích ani nemluví) není světem současné krásné knihovny. Víte, že naše „zimní zahrady“ jsou pro část pečlivých matek překážkou? Je těžké říci, co je krásné, co je designové, co je studené, co je útluné, co je kýč. Ale nemusíme to dělat sami. Jako na knihovnictví, jsou i na tohle odborníci...

Pohodlí. Je knihovna pohodlná? Připomínám, že jen málo lidí čte spořádaně vsedě u stolu. Většina z nás chce při čtení sedět či ležet v pohodlném křesle, válende, pohovce, na gauči. Někdy si navíc chceme číst ve dvou – ach, intimní dvojkřeslo v koutě s poezií! Někdy chceme číst skupině – děti i dospělých – a také se cítit pohodlně – čtenáři i posluchači. Židle patří k pracovním stolům a do pracovních prostor, které v knihovně také **MUSÍME MÍT**. Pro skupinovou i individuální práci je nejpohodlnější právě ergonomická židle z příjemného a dobře udržovatelného materiálu v různých výškách pro různé „urostlé“ klienty. Pokud si někdo myslí, že sezení v knihovnách není bariérou, odkazují na anketu „Může být knihovna obývákem obce?“ mezi studenty. **Nepohodlné sezení** je jednou ze dvou hlavních deklarovaných bariér delšího pobytu v knihovně.

Tou druhou je dle této ankety **zákaz pít a jít v knihovně**. Význam této bariéry je zřejmý, všimneme-li si posedlosti části populace správným pitným režimem, která vede k nepřetržitému nošení PET-lahví do divadel, škol, na jednání i veškeré akce. Nutit takové zapřísněné popíječe k hodinové či snad dokonce vícehodinové abstinenci má jen jediný výsledek: nebudou k nám chodit, nebudou se u nás zdržovat. Uvědomujeme si, o jak velkou skupinu se jedná? A ruku na srdce: kdo z nás neče s kávou, čajem, sklenkou vína? Třeba právě tohle potřebuje náš potenciální uživatel, aby se mu v knihovně (konečně) zalíbilo. Bojíme se o knihy? Myslíte, že doma si čtenář k oné vypůjčené knize kávu nedá? Dá – a možná i leccos jiného...

Je třeba hledat rovnováhu mezi nutnými zákazy a zbytečným omezováním, byť vychází z dlouholeté tradice. S tím souvisí i povinnost odkládání svrchních oděvů, přezouvání/zouvaní v knihovnách aj. Pro mnoho lidí jde o nepříjemný zásah do soukromí; než by ho akceptovali, raději do instituce chodit nebudou. Jaksi explicitně předpokládáme, že každý přišel do knihovny s úmyslem krást. To samo o sobě mnoha lidem prostě vadí... Pokud jde o příkazy a zákazy, lze pokračovat dlouho. Odstraňování těchto bariér působících nepohodlí je plně v naší kompetenci a možnostech.

Studijní prostory. Část našich uživatelů k nám chodí vážně pracovat, studovat. Pracovní prostory musí tedy být klidovou zónou, kde nebude dotyčný rušen, ale také nebude rušit. Potřebujeme proto mít prostory pro individuální i pro skupino-

vou práci; klidové zóny i uzavřené prostory pro diskuse a debaty. I toto je řešitelné nejen ve velkých, ale i v menších knihovnách – uspořádáním prostoru, vybavením, technickými prostředky. A ještě dvě důležité připomínky:

- a) Pod pracovní stolky či stoly by měl pohodlně zajet i vozík našeho uživatele vozíčkáře!
- b) Mimo klidové zóny připustíme v knihovnách příjemný šum – tak vypadá živé společenské místo, kam lidé rádi chodí!

Sociální zařízení. Pro část potenciálních uživatelů je bariérou absence/stav sociálního zařízení, tím spíše sociálního zařízení pro handicapované; pro maminky s miminky je bariérou absence přebalovacího pultu apod. I když tuto pasáž uvádím spíše po úplnost a okrajově, připomínám jeden z dalších odstraňujících zvyků – žadonění o klíč od WC. Pro řadu lidí je podstatná také čistota a pořádek (v prostoru, v systému, ve fondu...). A jakkoli jde o výjimky, bariérou může být také absence tepelné a světelné pohody.

Fond a služby. Pokud předchozí bariéry bylo možné relativizovat nebo s nimi polemizovat, nedostatečný či zastaralý fond je pro řadu potenciálních klientů bariérou zcela zásadní. Pokud nenabízíme nic nebo jen málo z toho, co by chtěli využít, nemají důvod k nám chodit. Proto také vypadávají v řadě knihoven celé uživatelské skupiny: nevidomí (nemáme-li knihy zvukové či v Braillově písmu), jazykové a etnické menšiny a zahraniční návštěvníci (nemáme-li fond ve srozumitelném jazyku nebo jednoduché češtině); specifické požadavky na fond mají také prelingválně neslyšící aj. Chceme je v knihovně, nebo se odstraňováním těchto bariér zabývat nebudeme? Někdy nejde jen o formát či jazyk dokumentu. Kdysi mi jedna studentka řekla: „Do naší městské knihovny nechodím, nemají tam nic pro mne, je to jen samá červená knihovna a sladkáky.“ Jistě přeháněla, ale možná ve fondu – alespoň na první pohled – převažovalo čtivo, o němž mluvila... Jak moc tyto bariéry sami vytváříme pod dojmem zaběhaných klíse a špatně interpretovaných skutečností? Možná jde o obecnější problém: jak feminizovaný obor ovlivňuje profilaci fondů – není náhodou profilován „žensky“ a pro ženy? Není i to důvod, proč k nám chodí méně mužů? Nechci se hlouběji pouštět do problematiky profilování a doplňování. Zejména menší a malé univerzální knihovny by však této vysoce odborné práci, limitující působení knihovny, měly věnovat v zájmu odstraňování bariér daleko více pozornosti. Nabízí se i další otázky: mladí uživatelé a elektronické zdroje, obsah regionálního fondu, obsah výměnných souborů, sbírky dalších dokumentů a materiálů atd. Kromě jasných limitů finančních, které by nás měly vést k co největší a nejužší kooperaci v systému, je odstranění této bariéry jen a jen naší záležitostí.

Bariérou je neaktualizovaný (= nedoplňovaný a **nevýřazovaný** fond), ale také vystavování knih v regálech pouze hřbety, (ne)čistota fondu, jeho pomalá a obtížná dostupnost mimo volný výběr, řazení „po knihovnicku“ a nikoli „pro uživatele“, nedostatečná prezentace možností MVS, délka dodání knihy po zpracování, délka vyřízení objednávky, pouze prezenční výpůjčky atd. To vše jsou bariéry, které my knihovníci obvykle nevnímáme, ba někdy nejsme ani ochotni připustit, ale pro řadu klientů jsou zcela zásadní. Chodí k nám pak, jen dokud musí, např. po dobu studií; poté nás opouštějí a řeší tyto služby, pokud o ně mají zájem, alternativně, bez nás.

Rozhodující záležitostí jsou naše **služby**; jejich rozložení v prostoru, zaručující spolu s dobrým orientačním systémem účelný pohyb uživatele; jejich dostupnost, jednoduchost ve využití (ověřujeme srozumitelnost nastavených pravidel?); adekvátnost lokální či regionální poptávce jednotlivců i skupin (zjišťujeme si, co **doopravdy** chtějí naši potenciální uživatelé, nebo si ověřujeme pouze spokojenost reálných uživatelů, a tudíž menšiny v obci, nebo ani to ne?)? Reagujeme ve službách na změny reality (elektronické vs. tradiční služby)? Zůstáváme pouhou půjčovnou, nebo usilujeme o nabídku dalších atraktivních služeb informačních, vzdělávacích, kulturních, komunitních...? Využíváme možnosti systému knihoven? Posouváme naše služby do virtuálního prostoru? Celý výpůjční či informační proces od přihlášení klienta po dodání textu přece může proběhnout pouze ve virtuálním prostředí! Jsou lidé, kteří k nám nikdy nemohou přijít (imobilní, vázaní na domov, lokálně odloučení atd.). Mají možnost přes síť a následně např. dodávkou služby do domu na našich službách participovat? Špatně, nedostatečně, pomalé, neadekvátní či nepotřebné služby – existuje větší bariéra?

ICT v knihovnách. Necítím se povolána k hodnocení knihoven v oblasti ICT, proto stručně: mají uživatelé v naší knihovně dostatečné moderní IT vybavení? Rychlé připojení odpovídající jejich požadavkům? Inovujeme a reagujeme na změny technologií? Mohou u nás uživatelé svobodně, bez cenzury a dohledu v potřebné/neomezené době využívat veškeré nabídky virtuálních služeb (v rámci zákona a interních předpisů knihovny)? Myslíme i na ty, kteří potřebují vybavení přece jen trochu jiné (nevidomí, lidé s postižením rukou, ti, kdo potřebují komunikovat v jiném písmu, než je latinka)? Pokud ne, počítejme s tím, že budou hledat jiné místo, kde je to možné. A že taková bariéra bude zejména pro mladou generaci stále významnější, je zřejmé. V řadě institucí bude tato bariéra odstranitelná obtížně, leckde by to šlo poměrně snadno. Řešitelné je to však všude.

Přístupnost webu. Málomluvný knihovní web by snesl přísnější hodnocení z hlediska webdesignu (a co odradí více než nepřitažlivý, nudný, či dokonce odpudivý a pomalý web!). Mnoho stránek však nesnese ani přísnější měřítka, pokud jde o strukturu, obsah, aktualizaci; problematická je orientace, přístupnost pro handicapované a jazykové menšiny či cizince, mnohde chybí základní informace, kontakty... Na prstech několika rukou by se daly spočítat weby knihoven, které by obstály z hlediska Blind Friendly, o jejichž přizpůsobení dalším minoritám nemluvě. Bude-li náš předvoj, naše vlajková loď, tj. náš web bariérou pro vzdáleného potenciálního uživatele, kolik vzdálených se nikdy nestane naším uživatelem virtuálním ani reálným?

Provozní doba. Jedna z generálních bariér knihoven, která je znevýhodňuje před konkurencí. Stačí se podívat, jak jsme vzdáleni od ideálu 7/24 a váha bariéry je dána. Kolikrát sami klmeme službám, které nepřesahují svou provozní dobou naši dobu pracovní: přišel jsem tam a oni už měli zavřeno! Zkusme se podívat, kolik knihoven má provozní dobu mnohem horší než ony úřady, opravny a půjčovny! Kompenzací by do určité míry mohly být dokonalé elektronické služby. Máme je? Ano, i odstranění této bariéry je záležitostí do jisté míry ekonomickou. Do jisté míry.

Lidé. Většinu bariér, o nichž jsme dosud hovořili, dokáže kompenzovat či zmírnit jediný další faktor v našich knihovnách. Lidé, personál knihovny. Je to faktor velmi silný, zároveň však také nejrizikovější a sám zdroj největších bariér. Všechny odstranitelné bariéry, o nichž jsme výše hovořili, ale i mnohé další, jsou výsledkem působení lidí v knihovně; jejich kvalifikace a jejího trvalého prohlubování a rozšiřování, obecné kompetentnosti, přístupu k práci, jejich výkonnosti, jejich profesionality,

BEZBARIÉROVÉ KNIŽNICE

jejich otevřenosti ke změnám. Knihovník potřebuje být také výsostně komunikačně schopný v osobní i písemné komunikaci, ale také v komunikaci prostřednictvím ICT, znát principy komunikace s handicapovanými (v mnoha významech toho slova), být empatický, s vysokou emoční inteligencí, mít jazykové znalosti, dodržovat zásady etiky a etikety. Od knihovníka, zejména ve službách, se očekává rychlost, přívětivost, ochota, vstřícnost, oproštění od předsudků a rovný přístup k uživatelům, kooperativnost v rámci instituce, systému knihoven i širším kontextu, nemluvě o fyzické dispozici k výkonu práce. Nutná je kreativita a schopnost rychlého rozhodování. Pracují opravdu v knihovnách, zvláště ve styku s veřejností, takoví lidé? Stačí velice málo – neochotná či nekvalifikovaná žena za pultem, neznalý či málo empatický informační pracovník, jazykově či technologicky nekompetentní jedinec, aby veškeré ostatní snahy instituce vyšly vniveč, aby vznikly dokonce nové a podstatnější bariéry. Tzv. lidský faktor se obvykle dost podceňuje, a přece právě on bývá nejčastější příčinou selhání i uznání...

Na závěr. Knihovna pro všechny, knihovna bez bariér. Ideál, jehož nebude nikdy plně dosaženo. Přesto ideál, k němuž bychom měli směřovat. Jednak proto, že je to náš zásadní úkol, naše zákonná povinnost, ale i proto, abychom se postupně nestali se knihovnou bez klientů, a tudíž zbytečnou institucí...

BIBLIOGRAFIE

KURKA, Ladislav. *Architektura knihoven*. 1. vyd. Praha: Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR, 2011. ISBN 978-80-85851-20-5.

Zlata Houšková
zlata.houskova@nkp.cz

